

המכללה האקדמית נתניה
 סימסטר א', תשע"ו
 מרצה: ד"ר עמיחי קרנר
 Kerneram@netvision.net.il
 עוזר הוראה: עו"ד דוד צורי
 שם הקורס: משפט וכלכלה

א. הנחיות כלליות

1. סוג הקורס:

שיעור

2. היקף הקורס:

3 שעות אקדמיות סימסטריאליות

3. אתר הקורס:

לא מתוקשב. האתר נועד לשמש מענה לשאלות של הסטודנטים ולתשובות עליהם במהלך הלימודים, לפני הגשת העבודות ולפני מועדי הבחינות.

4. מטרות הקורס:

חשיפת הסטודנטים לדיונים בשאלות הקשורות לשילוב שבין העולם המשפטי לכלכלי. הקורס יקנה לסטודנטים את הכלים שבעזרתם ניתן יהיה להציג את שיטת הניתוח הכלכלי של סוגיות חברתיות, ובכלל זה של סוגיות משפטיות.

ההוראה תעשה תוך דיון וליבון אמות המידה השונות למדידת הרווחה החברתית, הצגת חשיבותו של שוק חופשי וכשלי השוק הקיימים והצגת הפתרונות השונים לכשלי השוק (כדוגמת: רגולציה ודה רגולציה, הכוונת התנהגות באמצעות דיני המיסים, דיני הנזיקין ודיני הקניין). הסטודנטים יוכלו לעמוד על דרך החשיבה הכלכלית והשיקולים השונים העומדים בהכוונת ההתנהגות.

5. תוכן הקורס:

חלקו הראשון של הקורס יעסוק בשאלות יסוד הנוגעות למדידת הרווחה החברתית ובכלל זה תוצגנה תיאוריות של צדק ובחירת כללי הכרעה, יוגדרו ויודגמו מושגי יסוד

בכלכלה ובכלל זה עקומות היצע וביקוש, זיהוי כשל שוק, וכיצד נקבעים המחירים בשוק החופשי.

בחלקו השני של הקורס יידונו מספר מושגי יסוד בכלכלה פוליטית דוגמת "מימון ציבורי", "מוצרים ציבוריים", ו"השפעות חיצוניות". בנוסף, יידונו בסוגיות ספציפיות בהם נעשה ניסיון לפתור את כשלי השוק ובכלל זה דוקטרינות מרכזיות בדיני קניין, דיני נזיקין ודיני חוזים בראי הגישה הכלכלית למשפט. בסוגיות הספציפיות שייידונו יילמד ההסדר של החוק הישראלי, השיקולים הכלכליים וההשפעה שיש לשיקולים הכלכליים על הכוונת ההתנהגות ליצירת הרוחחה המצרפית.

6. מהלך השיעורים:

- שיעור 1: מבוא כללי
- שיעור 2: הנחת הרציונליות
- שיעור 3-4: אמות המידה השונות לבחירת תוצאות (מהותיות ופרוצדוראליות)
- שיעור 5: יעילותו של שוק חופשי וכשלי שוק
- שיעור 6: מימון ציבורי של מוצרים ציבוריים
- שיעור 7: השפעות חיצוניות, רגולציה והכוונת התנהגות באמצעות מיסוי
- שיעור 8: הכוונת התנהגות באמצעות הקצאת זכויות קניין
- שיעור 9: הכוונת התנהגות באמצעות דיני הנזיקין
- שיעור 10-11: הקצאה יעילה של זכאויות והתיאורמה של Coase
- שיעור 12: סעדים בגין נטילת זכאות
- שיעור 13: תרופות בגין הפרת חוזה

7. חובות הקורס:

- דרישות קדם: אין
- חובות/דרישות/מטלות: על הסטודנט לקרוא את רשימת הקריאה המפורטת במקורות אותם יש לקרוא לקראת כל אחד מהשיעורים. תדפיס מן המאמרים נמצא בקובץ המקורות של הקורס בספרייה.
- כמו כן, על הסטודנט להגיש 2 עבודות שמשקלן בציון הכולל 15 אחוז מהציון הכולל (ראה פירוט בהמשך בפרק ב)
- מרכיבי הציון הסופי: סוג הציון: ציון מספרי
- שיטת הבחינה: ספרים סגורים

בחינה סופית: מרכיב הבחינה עומד על 85 אחוז ממרכיב הציון הסופי. מרכיב העבודות עומד על 15 אחוז ממרכיב הציון הסופי

8. ביבילוגרפיה (ראה מפורט בפרק ג)

ב. עבודות הגשה

1. הנחיות כלליות

1. במהלך הקורס על הסטודנט להגיש שתי עבודות. נוסח העבודות מובא בהמשך. נושאי העבודות ומועדי ההגשה הם:
 - עבודה 1, מועד הגשה: _____.
 - עבודה 2, מועד הגשה: _____.
 - יש להתעדכן באופן שוטף לגבי שינויים אפשריים במועדי הגשת העבודות.
2. משקל העבודה הראשונה הוא 5% בציון הסופי ומשקל העבודה השנייה בציון הסופי הוא 10%.
3. מועדי ההגשה הם בהתאם למפורט לעיל. שעת ההגשה היא 17:00 ביום ההגשה. אין לחרוג ממועד ההגשה. הגשה באיחור דינה כאי הגשת העבודה.
4. מספר המילים המרבי בעבודה הראשונה הוא 500 מילים ובעבודה השנייה הוא 750 מילים. יש לציין על גבי העבודה את מספר המילים בה. מסירת מספר מילים לא נכון תגרור את פסילת העבודה ומהווה הפרת משמעת. העבודות יוגשו בגודל פונט 12, בכתב David, מרווח שורה וחצי, תוך השארת שוליים של 3 ס"מ לפחות מכל צד.
5. תשובות שתכלולנה יצירתיות ומקוריות תתוגמלנה במיוחד.

2. העבודות

עבודה 1

מועד הגשה: _____, בשעה 17:00.

היקף העבודה: עד 500 מילים.

לאחרונה, נכנסו לתוקף תקנות חדשות בתחום החניה שיצרו "תקן ארצי", אשר קובע שמספר החניות במבנה חדש שיבנה יהיה תלוי במרחק מציר תחבורה עירוני. מטרת התקנות להאיץ בתושבי העיר ובעובדים בה לוותר על כלי הרכב הפרטים ולסמוך על שירותי התחבורה הציבורית.

התקן הארצי קובע שבישובים שיש בהם מערכת תחבורה ציבורית (אוטובוסים בנתיב ייעודי או רכבת) יחולקו הבניינים לשלוש קבוצות לפי מרחקים מציר תחבורה (איזור א במרחק של עד 300 מטר מקו תחבורה (הדרישה לתקן חניה מינימלי); איזור ב עד 600 מטר (הדרישה לתקן ביניים); ובאיזור ג מעל ל-600 מטר (הדרישה לתקן חניה מקסימלי).

בעיר תל אביב לעומת זאת, החליטו לקבוע תקן חניה אחיד לחניות בבנייני מגורים אשר הינו נמוך באופן משמעותי מהתקן הארצי ושאינו תלוי במרחק מקו הרכבת או מהתחבורה הציבורית.

בהתאם לעקרונות הניתוח הכלכלי של המשפט האם התקן הארצי עדיף על התקן שנקבע על ידי עיריית תל אביב? מהן ההנחות הערכיות והאמפיריות בהן תלוי הדבר?

עבודה 2

מועד ההגשה: _____, בשעה 17:00.

היקף העבודה: עד 750 מילים.

בתרבות הסינית מזה אלפי שנים בשר הוא אחד המרכיבים הבסיסים של הארוחה. הוא סמל של שגשוג ורמת חיים. בנוסף, מהנתונים עולה שסין צורכת כיום כ 30 אחוז מכמות הבשר העולמית ובתוך כך כ 50 אחוז מהבשר האדום בעולם. כלומר הבשר היותר מזיק לגוף האדם. הצריכה הממוצעת לאדם בסין עלתה במשך 30 שנה מ 13 ק"ג בשר לשנה ל 63 ק"ג בשנה וללא נקיטת צעדים הצריכה הממוצעת צפויה לעלות בשנים הקרובות ל 93 ק"ג בשר לשנה.

לאור האמור, השלטונות בסין הכריזו בחודש שעבר על יעד שאפתני, להפחית את צריכת הבשר במחצית עד לשנת 2030. מטרת המהלך הוא צמצום זיהום האוויר והפגיעה בבריאות התושבים.

מחקרים מראים שגידול בשר צורך פי 12 משאבים מאשר גידול מנה צמחונית ומדובר בעיקר במשאבי מים וקרר. בנוסף, גידול משק חי מייצר יותר זיהום מאשר גידול צמחים. (משק חי מייצר 14.5 אחוז מפליטת הגזים המזהמים לאטמוספירה)

כתוצאה מכך, השלטונות בסין נוקטים בפעולות הבאות:

1. לסבסד את צריכת תחליפי הבשר.
2. להטיל מס על גידולי הבשר.
3. להוביל פרסום לשינוי אורח החיים.

הניתן להצדיק אחד או יותר מהפעולות הננקטות על פי הניתוח הכלכלי של המשפט? הסבר.

ג. ביבלוגרפיה: רשימת מקורות

1. הנחת הרציונליות

;E. Zamir "The Efficiency of Paternalism" 84 Va. L. Rev. (1998) 229, 248-254
ע' טברסקי "הפסיכולוגיה של החלטה ושיפוט" רבעון לכלכלה 3/97 (תשנ"ח) 327.

2. אמות מידה תועלתנות ויעילות

ע' זלצברג "על הפן הנורמטיבי של הגישה הכלכלית למשפט" משפטים כב (תשנ"ג) 261,
261-290;

.D. Aaler and E.A. Posner "Rethinking Cost-Benefit Analysis" 109 Yale L. J. (1999) 165, 176-194

3. אמות מידה פרוצדורליות

;J. Rawls A Theory of Justice (1971)

;R.A. Posner Frontiers of Legal Theory (2002) 95-141

א' פורקצ'יה "הגנה חוקתית על הקניין בראי התיאוריה הכלכלית" משפטים כח (תשנ"ז) 621,
621-638;

ע' זלצברגר וא' קדר "המהפכה השקטה – עוד על הביקורת השיפוטית לפי חוקי-היסוד
החדשים" משפט וממשל ד (תשנ"ח) 489, 495-501;

J. M. Buchanan and G. Tullock The Calculus of Consent – logical Foundations of Constitutional
Democracy (1962), 49-72, 88-91

4. יעילותו של השוק החופשי ו"כשלי שוק"

.W. Nicholson Microeconomic Theory (6 th ed., 1995), 813-817

5. מימון ציבורי של מוצרים

"הליברליזם ופרדוקס האסירים" מחשבות כרך 53 (1984) 4-9;
ב' מדינה "חופש הפעולה בקביעת מדיניות כלכלית: 'חוקה כלכלית', הפרטה ומימון ציבורי"
ספר יצחק זמיר, חברה וממשל (א' בנדור ו' דותן עורכים) 1-39.

6. השפעות חיצוניות, רגולציה והכוונת התנהגות על ידי מיסוי

;G. Calabresi The Cost of Accidents - A Legal and Economic Analysis (1970), 68-75, 95-107

R. Howse "Retrenchment, Reform or Revolution? The Shift to Incentives and the Future of the
Regulatory State" 31 Alberta L. Rev. (1993) 456, 456-474

7. הכוונת התנהגות באמצעות הקצאת זכויות קניין

;H. Demsetz "Toward a Theory of Property Rights" 57 Am. Econ. Rev. (1967) 347
א' פורקצ'יה "הגנה חוקתית על הקניין בראי התיאוריה הכלכלית" משפטים כח (תשנ"ז) 621,
643-649;

8. הכוונת התנהגות באמצעות דיני הנזיקין

י' גלעד "על גבולות ההרתעה היעילה בדיני הנזיקין" משפטים כב (תשנ"ג) 421, 421-433,
454-485;
ב' מדינה "הכוונת התנהגות באמצעות עוולת הרשלנות" המשפט ד (1998) 255.

9. הקצאה יעילה של זכויות והתיאורמה של Coase

;R. H. Coase "The Problem of Social Cost" 3 J. Legal Stud. (1960) 1, 1-19, 28-34, 39-44
D. Kennedy "Cost-Benefit Analysis of Entitlement Problems: A critique" 33 Stanford L. Rev. (1981)
387, 393-400;

10. סעדים בגין נטילת זכאות

G. Calabresi and Douglas A. Melamed "Property Rules, Liability Rules, and Inalienability: One View
of the Cathedral" 85 Harvard L. Rev. (1972) 1089, 1089-1093, 1105-1110
J. L. Coleman and Jody Kraus "Rethinking the Theory of Legal Rights" 95 Yale Law Journal (1986),
1335, 1335-1347, 1352-1365
ח' דגן "הזכות לפירות ההפרה: אנטומיה של חקיקה שיפוטית" עיוני משפט כ (תשנ"ז) 601,
630-645;
ע"א 44/76 אתא חברה לטכסטיל בע"מ נגד שוורץ, פ"ד ל(3) 785, 788-792, 799-817;
ע"א 5493/93 דיור לעולה נגד קרן, פ"ד נ(4) 509;
רע"א 7112/93 צודלר נגד יוסף, פ"ד מח(5) 550;
רע"א 6339/97 רוקר נגד סלומון, פ"ד נה(1) 199, סעיפים 4-6, 19 ו 34-35 לפסק הדין של
השופט אנגלרד, סעיפים 15-18 לפסק הדין של השופט טירקל, סעיף 16 לפסק הדין של
השופט חשין, סעיפים 6-12 לפסק הדין של הנשיא ברק ופסק הדין של השופט מצא.

11. תרופות בגין הפרת חוזה

Thomas Ulen, The Efficiency of Specific Performance: Toward a Unified Theory of Contract Remedies, 83 Michigan L. Rev. (1984) 341

;D. Friedman, The Efficient Breach Fallacy" 18 Journal of Legal Studies (1989) 1

;S. Shavell, Damage Measures for Breach of Contract 11 Bell Journal of Economics (1980) 466

ח' דגן "הזכות לפירות ההפרה: אנטומיה של חקיקה שיפוטית" עיוני משפט כ (תשנ"ז) 601, 630-645

ד"נ אדרס חמרי בניין בע"מ נגד הרלו אנד ג'נס ג.מ.ב.ה., פ"ד מב (1) 221, 232-238, 276-279, 238.